

פרק מג והנה על יראה תתאה זו שהיא לקיום מצותיו ית' בבחי' סור מרע ועשה

טוב אמרו אם אין יראה אין חכמה ויש בה בחי' קטנות ובחי' גדלות דהיינו כשנמשכת בחי' יראה זו מההתבוננות בגדולת ה' דאיהו ממלא כל עלמין ומהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכו' ובין רקיע לרקיע כו' רגלי החיות כנגד כולן וכו' וכן השתלשלות כל העולמות למעלה מעלה עד רום המעלות אעפ"כ נקרא יראה זו יראה חיצונית ותתאה מאחר שנמשכת מהעולמות שהם לבושים של המלך הקב"ה אשר מסתתר ומתעלם ומתלבש בהם להחיותם ולקיימם

אם אין יראה אין חכמה: אבות פ"ג מ"ז. ומהארץ .. כנגד כולן: חגיגה יג, א.

תתאה גופא היא בחי' יראת אלקים, שלמעלה מיראת חטא⁵, דהיינו יראה הנוגעת לקיום המצוות במעשה בפועל ממש בלבד, ולא יראה עילאה.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב)

נקרא: בדפוס הראשון: „נקר“. בדפוס השני: „נק“. ונראה דצ"ל „נקראת“.

(כ"ק אדמו"ר)

יראה חיצונית ותתאה .. נמשכת מהעולמות שהם לבושים של המלך הקב"ה אשר מסתתר ומתעלם ומתלבש בהם להחיותם ולקיימם להיות יש מאין וכו' .. אך היראה עילאה ירא בשת ויראה פנימית שהיא נמשכת מפנימות האלהות שבתוך העולמות עליה אמרו אם אין חכמה אין יראה רחכמה היא כ"ח מ"ה .. ואי

פרק מג: בענין האהבה דפרקים מג, מד, מו, נ, נא – עיין ביאור תניא¹.

(כ"ק אדמו"ר)

יראה תתאה .. יש בה בחי' קטנות ובחי' גדלות דהיינו כשנמשכת .. מההתבוננות בגדולת ה' דאיהו ממלא כל עלמין כו': כלומר: בחי' קטנות היא כשהיראה באה ע"י „ראיית עיני בשר בשמים וארץ וכל צבאם .. אשר כל מה שרואה בעיניו השמים והארץ ומלואה הכל הם לבושים החיצונים של המלך הקב"ה, ועל ידי זה יזכור תמיד על פנימיותם וחיותם“³; ובחי' גדלות היא כשהיראה נמשכת „מההתבוננות בגדולת ה' דאיהו ממלא כל עלמין כו“⁴.

ומ"מ הכל הוא בכלל יראה תתאה (אלא שכיראה

העולם ומח" אותו, וביכלתו ית' לעשות הכל אין ואפס ח"ו, ובפרט שמא יגרום החטא כו' (כענין המבואר בר"ח שער היראה פ"ג בבחי' הב' והג') היא היראה מגדולת ה' בבריאת והתהוות העולמות, שהיא ענין נפלא מאד (ראה המשך תרס"ו ע' קטט. סה"ש תורת שלום ע' 224 ואילך. סה"מ אידיש ע' 69 ואילך), ומורה על עוצם גדולתו ית'. ומ"מ גם יראה זו היא בכלל יראה חיצונית ויראה תתאה, כמובן ממ"ש „יראו מה" ולא „יראו את ה“ (וכידוע החילוק בין שני לשונות אלו – ראה לקו"ת במדבר יג, ב ואילך. סה"מ קונטרסים ח"ב ע' רפג. סה"מ אידיש ע' 45 ואילך), מאחר שבאה ע"י גדולתו ית' הנודעת ונרגשת מהתהוות העולמות, דהיינו ידיעה ע"י לבושים. (5) ראה בארוכה „לקוטי פירושים“ לעיל פמ"ב ד"ה בבחי'. (6) קונטרס העבודה ע' 20 ואילך. (7) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות“. הערות ותיקונים בדרך אפשר.

(1) ושם (ע' טו) הובא „קיצור הענין מש"נ בד"ה ואשה אחת של הרה"ק ר' הלל נ"ע* מה שנוגע לתניא פמ"ג ומ"ד ומ"ו ונ"ו ונ"א*** – ביאור פרטי הדרגות בענין האהבה, והביאור במשמעות הדברים בתניא שאהבה כרשפי אש (שבפרק ו) היא למעלה מכל הדרגות באהבה, גם מבחי' אהבה בתענוגים (שבפרקים מג, מד, מו) – כיון שבבחי' אהבה בתענוגים גופא יש ב' דרגות, עיי"ש בארוכה. וראה „לקוטי פירושים“ לקמן ריש פרק נ. (2) „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות“. (3) לעיל ספמ"ב. (4) ועל יראה זו נאמר (תהלים לג, ח ואילך) „יראו מה' כל הארץ גו' כי הוא אמר ויהי גו“, שפנימיות הענין בזה [נוסף על הפירוש הפשוט – היראה מבחי' יכלתו ית', שהוא בורא

(* ראה פלח הרמון וירא נח, א ואילך.

** צ"ע הכוונה בהציון לפי נ"א.

ליקוטי אמרים

פרק מג

תריט

אם אין חכמה אין יראה: אבות שם. דחכמה היא כ"ח מ"ה: נסמן לעיל פ"ח. והחכמה מאין תמצא: איוב כה, יב. ואיזהו חכם הרואה את הנולד: תמיד לב, א. וברוח פיו כל צבאם: תהלים לג, ו. השמים והארץ וכל צבאם: ע"ד לשון הכתוב – בראשית ב, א.

להיות יש מאין וכו' רק שהיא השער והפתח לקיום התורה והמצוות. אך היראה עילאה ירא בשת ויראה פנימית שהיא נמשכת מפנימית האלהות שבתוך העולמות עליה אמרו אם אין חכמה אין יראה דחכמה היא כ"ח מ"ה והחכמה מאין תמצא ואיזהו חכם הרואה את הנולד פי' שרואה כל דבר איך נולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' ורוח פיו ית' כמ"ש וברוח פיו כל צבאם ואי לזאת הרי השמים והארץ וכל צבאם בטלים במציאות ממש בדבר ה' ורוח פיו וכלא ממש חשיבי

יראה תתאה, הנמשכת מבחי' ה"א אחרונה של שם הוי' ב"ה, שיש לה התפשטות אורך ורוחב, המורה על בחי' התפשטות מדת מלכותו ית' בכל העולמות ((מלכותך מלכות כל עולמים"14), שהיא בלי גבול ותכלית ובבחי' א"ס ממש, כי מדת מלכותו מיוחדת בו ית' בתכלית היחוד (ומה שהעולמות והברואים שבתוכם הם בבחי' גבול ותכלית – הוא מחמת צמצומים רבים ועצומים, לצמצם האור והחיות הנמשך ממדת מלכותו ית')15.

(כ"ק אדמו"ר הזקן16)

רק שהיא השער והפתח לקיום התורה והמצוות: להעיר משבת לא, א17. זח"א ז, ב18.

(כ"ק אדמו"ר19)

היראה עילאה ירא בשת ויראה פנימית. נמשכת מפנימית האלהות שבתוך העולמות וכו': בד"ה

ומהווה את הנשמה או את המלאך מאין ליש, וכך תמעט מדת היראה והפחד בנשמה או במלאך [ואם תפול אימתה ופחד על איזה מלאך ביתר שאת ממעלת ובחינת מדריגתו – יתבטל ממציאיתו ויחזור למקורו והי' כלא הי', וכמארז"ל (יומא כא, ב. סנהדרין לח, ב), הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה ביניהם ושרפם – אצבעו הקטנה" דייקא, דהיינו מדת מלכותו, שהיא המדריגה העשירית ((הקטנה" שבעשר ספירות]. 16) הערה לתיקון חצות – סידור (עם דא"ח) ח"א רכה, סע"ג ואילך (צויין גם ב"מראה מקומות, הגהות והערות קצרות"). 17) ושם (ובפרש"י): „כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראה שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו (אם ירא שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות, ואם לאו אינו חש לתורתו), בהי עייל" (באיזה פתח נכנס לפתוח את הפנימיים). 18) ושם: „ראשית חכמה יראת ה' .. זה השער לה' .. מלאך עילאה .. לסוף כל תרעין עבד תרעא חד .. אמר כל מאן דבעי למיעל לגבאי תרעא דא יחא קדמאה לגבאי מאן דיעול בהאי תרעא יעול, אוף הכי תרעא קדמאה לחכמה עילאה יראת ה' איהי'.

לזאת הרי השמים והארץ וכל צבאם בטלים במציאות. . וכלא ממש חשיבי כו': תוספת ביאור לזה18 – ע"פ מ"ש הרב המגיד19 בענין יראה פנימית ויראה חיצונית:

יראה פנימית (ירא בושת) – היא עד"מ כמו הבושה לפני אדם גדול בדורו וצדיק, שהבושה היא מפנימיותו ולא מחיצוניותו. ובנמשל הוי"ע יראה עילאה – להתבושש מאור א"ס ב"ה המלוכש בחכמה עילאה (בחי' יו"ד של שם הוי' ב"ה), שהיא10 בבחי' ביטול (כח מ"ה), דכולא קמי' כלא ממש חשיבי11, וע"י ביטול זה „החכמה תחי"12, ומזה נמשכת ג"כ הבושה.

ויראה חיצונית – היא עד"מ כמו יראה ופחד ממלך גדול ונורא13, שבחי' גדולת מלכותו היא בחי' חיצוניותו, דהיינו התפשטות מלכותו על ארצות ומדינות רבות ורבי רבנות אנשים. ובנמשל הוי"ע

8) ככל הבא לקמן – ראה גם לעיל פ"מ בהגהה (הג'). 9) „מה ששמעתי ממורי ע"ה". וראה גם אור תורה להה"מ סי' קסה (ע' רטו). 10) ראה גם לעיל פל"ה בהגהה וב"לקוטי פירושים" שם ד"ה פ" טעם. 11) זח"א יא, ב. 12) קהלת ז, יב. וראה לעיל פ"ח ט. תו"א הוספות קי, סע"ד. לקו"ת חקת סג, א. ביאור"ל לאדהאמ"צ קסה, א ואילך. 13) משמע לכאורה שיראת המלך (באיזה אופן שתהי') היא משל על יראה תתאה. ולכאורה י"ל הביאור בזה, כי כיון ש"אין מלך בלא עם", בהכרח שהעם יש לו תפיסת מקום לגבי המלך, ולכן אין זה משל על יראה עילאה (ביטול במציאות) מהגילוי ד, כולא קמי' כלא חשיבי". אבל בסה"מ תרס"ה ע' רב ואילך ובסה"מ תש"ח ע' 138 ואילך – יראת המלך היא משל על יראה עילאה, כי „לגבי גדולת ורוממות המלך אינו תופס מקום כלל וכלל, כי הוא מובדל בערך לגמרי" (כ"ק אדמו"ר – תו"מ סה"מ ח"ד ע' רכה הערה 24). 14) תהלים קמה, יג. 15) ומצד יראה זו היא מעלת ומדריגת המלאכים והנשמות זו על זו, „גבוה מעל גבוה" (קהלת ה, ז), כי לפי ריבוי הצמצומים באור הנמשך ממלכותו ית' – כך יתמעט האור והחיות המחי'

לואת הרי השמים והארץ וכל צבאם בטלים במציאות ממש בדבר ה' ורוח פיו וכלא ממש חשיבי ואין ואפס ממש כביטול אור וזיו השמש בנוף השמש עצמה ואל יוציא אדם עצמו מהכלל שגם גופו ונפשו ורוחו ונשמתו בטלים במציאות בדבר ה' כו': מדריגה זו היא בתפלת שמונה עשרה, שענינה ביטול במציאות ממש (כמבואר לעיל²⁸ בענין ההשתחוואות שבשמו"ע), והיא למעלה מענין התפלה המבואר במ"א²⁹, שהוא לקשר ולדבק נפשו באלקות. אלא שהרגש גדולתו ית' המביא לידי יראה זו יכול להיות בזמן המוכשר תפלה דוקא, כנרגש לעובדי ה'.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב³⁰)

ירא בשת: „בשת” – חסר וא"ו, וכן מוכרח ע"פ תיקוני זהר³¹. אבל בכ"מ³² – „בושת” מלא וא"ו.

(כ"ק אדמו"ר²⁷)

ואיזהו חכם הרואה את הנולד פ"י שרואה כל דבר איך שנולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' ורוח פיו ית': וזהו „הרואה את הנולד” – בחי' רא"י דייקא, שלמעלה מהשגה, כי ההתהוות יש מאין אינה בחיק הנבראים, והיא למעלה מהשגה לגמרי.

(כ"ק אדמו"ר³³)

הרואה את הנולד: פירוש לשון „נולד” ע"פ תורה – עיין גדרים פ"ג³⁴ דמשמע הן הילודים בעתיד והן הנולדים מכבר. ועיין תוי"ט שם³⁵.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ³⁶)

שרואה כל דבר איך שנולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' ורוח פיו ית': אין הכוונה לענין ההתהוות התמידית דוקא, שאין לזה כל רמז אפילו כאן (ומקומו בשער היחוד והאמונה), אלא הדיוק

וטהר לבנו¹⁹ פירש בשם הרב המגיד²⁰ שבחי' ירא בשת היא ע"ד מ"ש²¹, „כתר עליון אף על גב דאיהו אור צח ומצוחצח אוכם הוא קדם עילת העילות”, שמאחר שהכתר הוא למעלה מעשר הספירות, לכן הוא משיג יותר את הביטול לגבי א"ס ב"ה, איך שאין ערוך אליו, כי „כולא קמו" (דוקא) כלא חשיב"י¹¹, וכל הקרוב קרוב יותר אצלו ית' הוא בביטול יותר²². וזהו שהכתר הוא „אוכם”, היינו שכשם שהמראה השחור אינו נגבה נגד המראה הלבן, כך הכתר מתחשך (בחי' „ישת חושך סתרו”²³) ואינו נגבה נגד אוא"ס ב"ה²⁴. ובחי' חושך זה דכתר הו"ע „ירא בושת”, שהכתר מתבייש נגד אוא"ס ב"ה.

ומזה מובן ששורש בחי' יראה פנימית, שהיא בחי' ירא בושת, הוא בבחי' הכתר²⁵. ולכן נקראת יראה זו „יראה פנימית”, לפי שנמשכת מפנימיות א"ס ב"ה שאינו מושג כלל („רישא דלא אתיידע”), ורק בבחי' הכתר (חכמה סתימאה), מאחר שהוא בחי' שלמעלה מהשכל וגבוה מכל עשר הספירות – מושג קצת יותר איך שאין ערוך אליו, ולכן הכתר מתבייש לגבי בחינה זו [וכענין מארוז"ל²⁶ „מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חברו אוי לה לאותה בושה .. פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה כו"י]].

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ²⁷)

בענין השיטות השונות בדברי אדה"ז במדריגת יראה עילאה – ראה גם „לקוטי פירושים” לעיל פכ"ג ד"ה ועל יראה (הב').

היראה עילאה .. עליה אמרו אם אין חכמה אין יראה דחכמה היא כ"ח מ"ה .. שרואה כל דבר איך נולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' .. ואי

רע"א). (33 סה"מ תשל"ע רלג. 34) מ"ט (ושם): „הנודר מן הילודים מותר בנולדים, מן הנולדים אסור מן הילודים”. ובגמרא שם ל. ב: „אמר ל"י רב פפא לאב"י, למימרא דנולדים דמתילדון משמע אלא מעתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים הכי נמי דאיתילדון הוא, ואלא מאי דיילידו משמע אלא מעתה דכתב הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו הכי נמי דהוה והא עדיין מנשה לא בא. אלא משמע הכי ומשמע הכי”.) (35) ושם (מפי הר"ן שם): „דס"ל לרבנן דנהי דאמר מן הילודים אין הנולדים דהיינו אותם שעתידים להוולד בכלל, ה"מ בילודים שהוא לשון מיוחד, אבל הנולדים כולל שניהם דהיינו אותם שנולדו ואותן שעתידין להולד .. לפי שאין במשמעות לשון זה כוונה אחת מיוחדת לשעבר דוקא או להבא דוקא”.

(36) קיצורים והערות ע' לח – הובא ב„מראה מקומות, הגהות והערות קצרות”.

19) מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב ע' תקמט. וראה גם לקו"ת בלק סט, א. סה"מ תשי"ב ע' קצט. וש"נ. 20) אור תורה ר"פ ויצא (נב, א). 21) ת"ז ת"ע קרוב לסופו (קלה, ב). 22) ראה לקמן אגה"ק ס"ב. ובכ"מ. 23) תהלים יח, יב. 24) וע"ד שמצינו בספירת המלכות, שנאמר בה (שה"ש א, ו) „אל תראוני שאני שחרורת”, היינו שהיא בבחי' שחרות וביטול לגבי אוא"ס ב"ה (אלא שבמלכות הביטול הוא לגבי אוא"ס ב"ה שבאצילות, משא"כ בכתר הביטול הוא לגבי אוא"ס המאציל העליון ב"ה). 25) ראה ג"כ פ"י הרמ"ז לזהר (ח"א קעט, ב. ח"ג פ, ב) שיראה זו היא בבחי' חכמה סתימאה. 26) ב"ב עה, א. 27) אוה"ת וארא ע' קכא ואל"ך. 28) פל"ט. 29) קונטרס העבודה בתחלתו. ובכ"מ. 30) שם ע' 20. 31) תיקון ז (כד, א). תיקון כח (עב, ב) – ושם: „בראשית ירא בשת”.) 32) לעיל הגהה לפ"מ. פמ"א. סידור (עם דא"ח) הערה לתיקון חצות (ח"א רכט,

ליקוטי אמרים

פרק מג

תרכא

הן יראת ה' היא חכמה: איוב כח, כח³⁹. אהבה בתענוגים: נזכר לעיל פ"ט. וש"נ.

ואין ואפס ממש כביטול אור וזיו השמש בגוף השמש עצמה ואל יוציא אדם עצמו מהכלל שגם גופו ונפשו ורוחו ונשמתו במלים במציאות בדבר ה' ודבורו ית' מיוחד במחשבתו כו' וכו"ל [פ' כ' וכו"א] באריכות בד"מ מנפש האדם שדבור אחד מדבורו ומחשבתו כל"א ממש כו' וזש"ה הן יראת ה' היא חכמה. אך אי אפשר להשיג ליראה וחכמה זו אלא בקיום התורה והמצות ע"י יראה תתאה החיצונית וז"ש אם אין יראה אין חכמה. והנה באהבה יש ג"כ שתי מדרגות אהבה רבה ואהבת עולם. אהבה רבה היא אהבה בתענוג'

[טז, א]

ואהבת עולם כו': מהמבואר כאן נמצא שאהבה רבה גבוהה מאהבת עולם, והיינו שאהבת עולם היא במלכות ואהבה רבה היא בז"א (והוא מהאריז"ל⁴¹). וצ"ע ממארוז"ל⁴² עה"פ⁴³ "ואהבת עולם אהבתיך" – „אהבה רבה אהבתיך לא נאמר אלא אהבת עולם אהבתיך, שמא תאמר אהבת הקב"ה שלש שנים או אהבת עשר שנים או אהבת מאה שנים (אם ה' נאמר אהבה רבה הייתי אומר כך), לכך נאמר אהבת עולם אהבתיך", דמשמע שאהבת עולם גבוהה מאהבה רבה⁴⁴.

ויש ליישב בכמה אופנים:

א) יש ב' בחינות עולם – „עלמא תתאה" ו„עלמא עילאה", מלכות ובינה, שהן שורש עוה"ז ועוה"ב⁴⁵. וכיון שאהבה רבה היא בז"א, בחי' תפארת – נמצא

דעתיק „לי" ממש, בחי' עתיקא, ונמצא שבחינה זו היא למעלה מבחי' אהבה רבה, שהיא בז"א. ולכן אירוסין אלו הם לעולם [כמארוז"ל (ויק"ר פ"ב, ב. מדרש שמואל יט), כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם]. כי בז"א יש חו"ג, ולכן יש שינוי והפסק במדת האהבה והחסד מחמת מדת הגבורה, משא"כ בא"א – הרי „לית שמאלא בהאי עתיקא" (זח"ג קכט, א). כי הוא למעלה מבחי' אדם, ולכן לא שייך בו שינוי „אני הוי' לא שניתני" (מלאכי ג, ו), כמ"ש (שמואל א טו, כט) „כי לא אדם הוא הנחנס". וכמ"ש (דניאל ז, ט ואילך) „ועתיק יומין יתיב" ומסיים (שם, כז) „מלכותי מלכות עלם", היינו שענין הנצחיות הוא מצד התגלות עתיק. וזהו ביאור לשון התדבאר „שמא תאמר .. אהבת מאה שנים, לכך נאמר אהבת עולם" – ע"פ המבואר בזהר (ח"א קכג, א) שבחי' „חיי שרה מאה שנה" (ר"פ חיי שרה) שורש המשכתה מבחי' הכתר, ועפ"ז נמצא שבחי' „אהבת עולם", שאינה בערך שנים כלל, באה מפנימיות הכתר (עתיק), שהוא בחי' „חד ולא בחושבן" (תקו"ז בהקדמה יז, א). (45) ראה זהר ח"א לד, א. קנת, ב. רי, א. ח"ב כב, א. פרדס ש"כ"ג (שער ערכי הכינויים) פט"ו (ערך עולם הבא).

כאן (וכן לעיל פרקים כ"כא) הוא שנבראו (א) מדיבור, (ב) מאין ליש.

(כ"ק אדמו"ר³⁷)

כביטול אור וזיו השמש בגוף השמש עצמה: עיין ג"כ שער היחוד והאמונה פ"ג³⁸.

(כ"ק אדמו"ר³⁷)

ואל יוציא אדם עצמו מהכלל: אין הכוונה שבדרך ממילא גם הוא אינו יוצא מהכלל, אלא שצריך שלא להוציא עצמו מהכלל.

(כ"ק אדמו"ר³⁷)

וזש"ה הן יראת ה' היא חכמה: הובא בשבת לא, ב (בהמשך להנ"ל⁴⁰).

(כ"ק אדמו"ר³⁷)

באהבה יש ג"כ שתי מדרגות אהבה רבה

(37) הגהה לשיעורים בספר התניא (כתי"ק). (38) ושם: „והמשל לזה הוא אור השמש המאיר לארץ ולדרים, שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם, והנה זה פשוט שאור וזיו הזה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש עצמו שבשמים, שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ כ"ש שיוכל להאיר במקומו ממש, רק ששם במקומו ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש, כי בטל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא מקור האור והזיו הזה, שהזיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש .. כשהוא במקורו בגוף השמש אין נופל עליו שם יש כלל רק שם אין ואפס, כי באמת הוא שם לאין ואפס ממש, שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף השמש המאיר ואפס בלעדו". (39) ושם – בשם אד', כמ"ש במנחת שי שם. (40) „לקוטי פירושים" לעיל ד"ה רק שהיא. (41) ראה מאו"א אות אל"ף סל"ז. (42) תדבאר רפ"ו (ובפי' ישועות יעקב שם). (43) ירמ"י לא, ב. (44) וע"ד המבואר (לקו"ת במדבר ט, ג ואילך) בפי' הכתוב (הושע ב, כא) „וארשתוך לי לעולם", דקאי אלעל"ל שאז יתעלה בחי' ז"א בבחי' ומדריגת א"א ממש, ו„לי לעולם" היא האהבה הנמשכת מחסד

שלהבת העולה מאליה: ע"ד לשון חז"ל – שבת כא, א.

והיא שלהבת העולה מאליה ובאה מלמעלה בבחי' מתנה למי שהוא שלם ביראה כנודע על מאמר רז"ל

רבה פירושה אהבה נצחית⁵² (כפירוש הב' ב"עולם", וכמבואר במאמר רז"ל הנ"ל)⁵³.

ג) אהבת עולם היא מבחי' שם ב"ן, בחי' בהמה, ואהבה רבה היא מבחי' שם מ"ה, בחי' ז"א דאצילות. והרי ידוע⁵⁴ שיש בחי' בהמה רבה שלמעלה מבחי' אדם, וי"ל שבחינה זו היא בחי' אהבת עולם שלמעלה מבחי' אהבה רבה.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ⁵⁵)

באהבה יש ג"כ שתי מדרגות אהבה רבה ואהבת עולם. אהבה רבה היא אהבה בתענוג'

הענינים הבאים מאהבת החיים, פעולות שהן עצמן גורמות תוספת קישור החיות באיברי הגוף, ועילוי איברי הגוף והזדככותם כדי לקבל את חיות הנפש ביתר דקות ועילוי, והן קיום התורה והמצוות בחפץ ורצון (כמאמר אדה"ז (לעיל פ"ד), כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם הוי"ו). משא"כ האהבה שבמדריגה הב' – מאחר שאינה מסובבת, אינה מוכרחת שתפעול מעצמה. [ובאמת גם אהבה זו פועלת תמיד, להיותה טבעית ועצמית, אלא שפעולתה היא באופן אחר, ובשני ענינים: א) פעולתה אינה בדרך פועל ופעולה, שהפועל מתלבש בפעולה בדרך קירוב והתלבשות, אלא כפי אופן פעולת הטבע, שהיא מעצם היותו במציאות. וכמשל מעיינות תהום רבה הנוזלים עמוק עמוק בבטן האדמה ואינם מתגלים לעולם (משא"כ אלו המתגלים ע"י סיבות או ע"י חפירה, שהם מגידי הארץ הגלויים), שאף שאינם בעלי פועל לפעול דבר, ואינם שייכים לשום פעולה, מ"מ, מצד עצם היותם שוכנים בארץ ונמצאים בה במציאות נמצא, הנה שכיהן זו היא פעולה טבעית שעלידה נעשה (בסיבת מטיבות דבר) בעל הסיבות בה) טבע הארץ להיות טובה (ומצד רטיבות זו יש בארץ טבע הצמיחה, כי אף שומים דוקא הם הצמחים, אין זה אלא במטרים על הארץ דוקא, והרא"י – שבהיותם בענינים אינם מצמיחים), אף שאין יחס כלל בין מעיינות תהום לרטיבות הארץ. וכמו שני שוכנים בדירה אחת, שאין ביניהם ולא כלום, ומ"מ ע"י עצם היותם נמצאים בדירה אחת הרי הם פועלים זה על זה באופן טבעי. ב) נוסף לזה שפעולתה היא טבעית, הרי היא גם בגדר העצמי (היינו שהיא עצמית נפשית, משא"כ במשל תהום שהוא עצמי בנבראים הגולמים), אשר אינו משתווה לגדרי פעולותיו של זיו והארה. ונמצא, שבשעה שאנו מייחסים לאהבה זו את ענין הפעולה, הרי לפי ענינה אופן הפעולה בלול מטבע ועצם כאחד, הרי שבחינה ומדריגה אחת כפולה בשתי מעלות רחוקות והפכיות בהגדרתן – א) טבעית, ב) עצמית – ועם זה הן באות בנפעל אחד] – (כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ – אגרות קודש ח"ב ע' ש"ב ואל"ך). 53) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה (סו, ג ואל"ך) בענין "שובה ישראל עד" (הושע יד, ב), שהוא כענין "ה' ימלוך לעולם ועד" (בשלח טו, יח). 54) לקו"ת ר"פ עקב. ועוד. 55) לקו"ת במדבר ט, ד (צויין בלקוטי הגהות המיוחס להצ"צ). יהל אור ס"ע תיח ואל"ך. אוה"ת שה"ש ע' עד.

שאהבת עולם שבמלכות (עלמא תתאה) היא למטה מאהבה רבה, משא"כ אהבת עולם שבחינה⁴⁶ (עלמא עילאה) היא למעלה מאהבה רבה.

ב) בתבית "עולם" ישנם ב' פירושים⁴⁷: א) לשון עולם כפשוטו, כמו עולם האצילות, עולם הבריאה וכו' (וכמ"ש⁴⁸ "מלכותך כל עולמים"). ב) לשון נצחיות⁴⁸ (כמו "עד⁴⁹ עולמי עד"⁵⁰ ועפ"ז י"ל שבחי' אהבת עולם שלמטה מאהבה רבה היא התפעלות ואהבה הנמשכת מבחי' העולם⁵¹ (כפירוש הא' ב"עולם"), ובחי' אהבת עולם שלמעלה מאהבה

46) ואין זה סתירה להמבואר לעיל (הערה 44) שאהבה זו היא מבחי' עתיק, כי בינה נקראת ג"כ עתיקא לפעמים, כדאיתא בזהר (ח"ג קעת, ב) "הוא דא עתיקא", לפי שהתגלות עתיק היא בבחינה (וראה ע"פ שער לד (שער תיקון נוקבא) ספ"ב: "הטעם שהבינה נקרא הוא .. וגם א"א נקרא הוא .. כי תבית הוא לעולם בכתר כו"). ולכן אהבה זו (שבחינה) היא בחי' אהבה בתענוגים (שתענוג הוא בחי' עתיק). 47) ושני פירושים אלו הם הפכים ממש: עולם כפשוטו הוא מלשון העלם, היינו שהעולם מוגבל בגבול ממש, וזה כל ענינו שהוא מוגבל; משא"כ עולם לשון נצחיות היינו בלי גבול. וגבול ובלתי גבול – הרי אין ערך ביניהם כלל (כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ – אגרות קודש ח"ב ע' ש"א). 48) וכמ"ש (משפטים כא, ו) "ועבדו לעולם" [ואף שפירוש "לעולם" שם הוא עד היובל בלבד (מכילתא ופרש"י עה"פ) – הרי לפי ערך חיי האדם, ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה] (תהלים צ, יו"ד), והיו ימיו מאה ועשרים שנה" (בראשית ו, ג) – הרי זה מספר גדול, ולכן מכונה בשם "עולם" לשון נצחיות] (כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ – אגרות קודש שם). 49) ישע"י מה, יז. 50) וב' פירושים אלו מתאימים לב' המדריגות דלעיל (באופן הא'): מלכות נקראת עולם לפי שהיא שורש בחי' מקום הנקרא עולם (עולם כפשוטו), משא"כ בינה נקראת "עולם ארוך" (ראה פרדס שם. אוה"ת בהעלותך ע' תא), כי שם עולם הוא לשון נצחיות. 51) ראה גם תו"א יחזי מז, א ואל"ך. 52) פירוש: אהבה טבעית ועצמית, שאין בה שינוי וחילוף ותמורה, ואינה תלויה בזמן ומקום. ואף שגם בה יש כמה בחינות ומדריגות בעצם מהות ענינה, לפי ערך מדריגת הנר"נ ומעלת המוחין והמדות כו' (כדלקמן הערה 98) – אין זה אלא בהתנגות האהבה בכללותה, וכן באופן התגלותה, אבל עצם מהותה בכללותה הוא שוה בכל (משא"כ באהבת עולם הא', שעצם מהות האהבה היא לפי מעלת מדריגת הנר"נ). וטעם הדבר הוא פשוט – כי אהבת עולם במדריגה הא' היא מסובבת, היינו שבאה כעין בדרך ממילא ע"י סיבה (ההתבוננות בשכל). משא"כ במדריגה הב' (אהבה נצחית) הרי הסיבה והמסובב הם כאחד ובענין אחד. וכנגד זה יש מעלה במדריגה הא' (וכן במדריגת אהבה רבה) לגבי הב': האהבה שבמדריגה הא' – מאחר שהיא מסובבת, הרי יש לה תוצאות (פעולות שהיא פועלת). שהן עצמן גורמות גידול האהבה (בדוגמת האוהב חיי נפשו, שתוצאות אהבה זו הן לאכול ולשתות ולנוח ושאר

ליקוטי

פרק מג

אמרים

תרכג

מ"ן, והן בחי' אש שלמעלה ואש של הדיוט. ומתחלה צריך להביא אש של הדיוט (בחי' אהבת עולם, מ"ן), ואח"כ שורה עלי' בחי' אש שלמעלה (אהבה רבה, מ"ד).

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ⁶¹)

גבי בחי' אהבה רבה כתב, והיא שלהבת העולה מאלי', משא"כ אח"כ גבי אהבת עולם כתב, להלהיב נפשו ברשפי אש ושללהבת עזה כו"ו (ועד"ז לקמן⁶²: „להגדיל מדורת אש האהבה ברשפי אש ושללהבת עזה כו"ו).

וי"ל הכוונה בזה⁶³:

בבחי' אהבת עולם, שהיא „הבאה מהתבונה ודעת כו"ו – האהבה היא אהבה עשוי, והיא התפעלות מורגשת שמבחי' גבורות דאימא. והיינו, שמאחר שתפיסתו באלקות היא ע"י השגה בלבד, שאין זה עצם האור האלקי אלא כמו שהוא מושג בלבד (וגם בנפש אין זה עצם אור הנשמה, אלא בחי' השגת הנשמה בלבד) – הרי עם היותה בבחי' אחדות (מאחר שאין שום דבר המפריד⁶⁴, מ"מ אחדות זו היא כמו שני דברים שמתאחדים⁶⁵, והאהבה היא כמו לדבר הזולת ממנו.

משא"כ אהבה רבה היא מבחי' גבורות דאבא, בחי' עצם נקודת החכמה שלמעלה מהשגה, והיא בחי' כוונה פנימית שבמוח התופסת בגוף נקודת המושכל, היינו שתופס בראיית עין השכל בעצם האור האלקי. ולכן אהבה זו היא „שללהבת העולה מאלי", היינו שהרצוא בזה אינו בבחי' התלהבות והתפעלות מורגשת כלל, אלא בבחי' בלתי מורגש, והיא בבחי' אחדות ודבקות ממש, שנדבק ומתאחד בעצם האור האלקי.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב⁶⁶)

ההפרש בין ב' מדריגות אלו הוא:

במדריגת אהבת עולם – האהבה היא בלב בלבד,

(ח"ב ע' ססח). ⁶⁴ וכמו ביחוד איש ואשה, שאין ביניהם דבר המפריד, כמארו"ל (כתובות מח, א), הוא בנגדו והיא בנגדה כו"ו, ובנדוד – שלא יפרידו הלבושים דנה"ב (ראה לקו"ת מ"ט פד, ב. אוה"ת ויחי תתרא, ב ואילך. בהר ע' תרט"ז ואילך). ⁶⁵ ולמעלה היא בחי' אצ"י שבבי"ע, היינו שהיא מבחי' הכלים שבאצ"י, שבאצ"י גופא הם בחי' בי"ע שבאצ"י, היינו מבחי' הבינה ולמטה ששם הוא בחי' הכלים. והוא בחי' היחוד ד„איהו וגרמוהי" (ת"ז בהקדמה ג, סע"ב), שהוא כמו שני דברים המתאחדים (ראה סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שמו ואילך. תרנ"ג ע' רכו ואילך. המשך תער"ב פכ"ז (ח"א ע' נז). פקנ"ג ואילך (ח"ב ע' תט ואילך). סה"מ תרצ"ב ע' קכז ואילך). ⁶⁶ המשך תער"ב פתי"ח (ח"ד ע' א'קלו) הערה 142 – מהנשמש

והיא שלהבת העולה מאליה ובאה מלמעלה בבחי' מתנה .. אך אהבת עולם היא הבאה מהתבונה ודעת בגדולת ה' .. להלהיב נפשו ברשפי אש ושללהבת עזה כו"ו: ביאור החילוק בין ב' מדריגות אלו:

הנה שם אהבה נופל על דבר המלוכב ומוסתר בתוך כלי, כמו למשל טעם האכילה, שכשהוא בהעלם בפרי, אזי האדם אוהב אותו ורוצה להכניסו למעיו; אבל כאשר כבר יצא מהעלם הפרי והכניסו למעיו, ונכלל בתוך חיות נפשו והיו לאחדים – אזי לא יפול בו שם אהבה, כי אם תענוג פשוט, כי טעם הפרי הוא עתה חיות נפשו ממש, וממילא תתענג נפשו תענוג נפלא. ומזה יובן ע"ד משל בענייננו:

כל זמן שנפשו האלקית מצומצמת ומלוכשת בתוך נפש הבהמית – אזי אהבתו נקראת בשם אהבה, כי הוא רוצה ואוהב להוציאה מנרתיקה, ממאסר הגוף, ולהכניסה לתוכו. וזהו לשון „אהבת עולם", היינו שאהבתו היא לדבר שהוא בהעלם⁵⁶.

אבל כאשר כבר יצאה נפשו ממאסר גלותה, ותשפילהו ותכניעוהו – אזי ממילא תתלהב ותתלהט בשלהבת העולה מאלי', והיא בחי' נפשו ממש, כי הקב"ה נקרא נפש של כללות ישראל (כי „ישראל עלו במחשבה"⁵⁷, והם רצונו וחפצו האמיתי, ורק כדי להתלבש בגוף הוצרכה הנפש להיות מלוכשת ומוסרת בתוך כלי). ולכן נקראת אהבה רבה זו בשם „אהבה בתענוגים" (כנ"ל שכשהאהבה היא לדבר שכבר יצא מהעלם לא יפול בו שם אהבה אלא תענוג).

[וזהו שאהבה זו היא למעלה משכל והדעת (כמ"ש⁵⁸ „בהמות הייתי עמך", דהיינו כבהמה שהיא בלי שום שכל ודעת⁵⁹), כי אהבה זו היא לאחרי שכבר יצאה נפשו אפילו מצמצום השכל, בחי' רצוא].

(כ"ק אדמו"ר הזקן⁶⁰)

אהבה רבה זו היא בחי' מ"ד, ואהבת עולם – בחי'

⁵⁶ לטעמים נוספים לשם זה – ראה „לקוטי פירושים" לקמן ד"ה אהבת עולם. ⁵⁷ ב"ר פ"א, ד. ⁵⁸ תהלים עג, כב. ⁵⁹ ומ"ש „בהמות", לשון רבים – היינו כי יש עוד בחי' בהמה, והיא בחי' דחילו ורחימו הטבעיים שלמטה מהשכל (ראה גם לעיל פ"ח. לקמן פמ"ו). והממוצע בין ב' בחי' בהמה אלו הוא בחי' דחילו ורחימו שכליים, הנקראים בשם „אהבת עולם" הנ"ל. ⁶⁰ מאמרי אדה"ז ענינים ח"א ע' כה ואילך. ⁶¹ ביאורו ח"ב ע' תתכא. ⁶² פמ"ד. ⁶³ הבא לקמן – ראה גם „לקוטי פירושים" לעיל פל"ט ד"ה ועולם האצילות. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ס"ע תקס ואילך. מאמרי אדה"ז בעולות ע' תתקד ואילך. ע' תתקע. אוה"ת בעולות הוספות ע' 21 ואילך. המשך תער"ב פק"מ

דרכו של איש לחזר אחר אשה שאהבה נקראת איש זוכר כמ"ש זכר חסדו ואשה יראת ה' כנודע ובלי קדימת היראה אי אפשר להגיע לאהבה רבה זו כי אהבה זו היא מבחי' אצילות דלית תמן קיצוץ ופירוד ח"ו אך אהבת עולם היא הבאה מהתבונה ודעת בגדולת

דרכו של איש לחזר אחר אשה: קידושין ב, ב⁸². זכר חסדו: תהלים צח, ג. ואשה יראת ה': משלי לא, ל. דלית תמן קיצוץ ופירוד: זח"ג פג, א (ברע"מ). תקו"ז ת"ע (קכ, א).

אהבה רבה היא אהבה בתענוג: צ"ע מהמבואר בתו"א⁷⁵ שאהבה בתענוגים היא מדריגה העולה על כולנה, למעלה מאהבה רבה ואהבת עולם.

וצ"ל שיש ב' בחינות אהבה רבה: (א) האהבה המסותרת (הנזכרת לעיל⁷⁶) כשבאה לידי גילוי, כשאינה בבחי' גילוי התענוג; (ב) אהבה גדולה ממנה, שהיא אהבה רבה בתענוגים⁷⁷.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ⁷⁸)

מ"ש אדה"ז שאהבה רבה היא אהבה בתענוגים (אף שהן ב' מדריגות שונות⁷⁹) – כי יש להן יחס זו לזו.

(כ"ק אדמו"ר מוהרי"י⁸⁰)

אהבה רבה .. באה מלמעלה: ע"י הקדמת אהבת עולם באופן הב' דלקמן⁸¹.

(כ"ק אדמו"ר מוהרי"י⁸²)

אהבה רבה .. באה מלמעלה בבחי' מתנה למו שהוא שלם ביראה כנודע על מאמר רז"ל דרכו של איש לחזר אחר אשה כו': לתוספת ביאור:

בחי' יראה תתאה המבוארת לעיל⁸³, שהיא תורת האדם בעוה"ז וראשית עבודתו – היינו מה שהאדם

עושה ותתענג על ה' תענוג נפלא .. והשנית .. כשיתבונן היטב בעומקא דלבא בדברים המעוררים את האהבה לה' וכו'. (74) ושם: „בי מיני אהבות הן, הא' אהבה בתענוגים .. אהבה רבה זו [אהבה בתענוגים] נופלת לאדם מאל"י מלמעלה .. אחר שנתייגע ביראת הרוממות .. והשנית היא אהבה ותאוה שהנפש מתאוה ואוהבת וחפיצה לדבקה בה' .. וקרבת אלקים טוב לה מאד .. שהשכל יחשב ויתבונן תמיד .. איך שהוא חיי החיים בכלל וחיי נשמתו בפרט וע"כ יכסוף ויתאוה להיות דבוק בו וקרוב אליו וכו'". (75) שם, ג. (76) פ"ט. (77) וראה לקו"ת שה"ש לד, א ואילך עה"פ (שה"ש ה, ב) „פתחי לי אחרוני רעיתי יונתי גו", ש„אחרות" היא האהבה הטבעית, ו„יונתי" היא האהבה בתענוגים. (78) הגהה לתו"א שם (צו"ק גם בלקוטי הגהות המיוחס להצ"צ) ובאה"ת שם שסח, ב – הובא ב„מראה מקומות, הגהות והערות קצרות". (79) ובפרטיות: אהבה רבה יסודה הוא הרצון „כנל" („לקוטי פירושים" ד"ה באהבה (הב')) שאהבה זו היא במרוצה, משא"כ אהבה בתענוגים יסודה הוא העונג. (80) אגרות קודש שם ע' שטז. (81) „לקוטי פירושים" ד"ה אהבת עולם (הב'). (82) לפנינו בש"ס: „לחזר על אשה". אבל בעין יעקב – „אחר אשה". (83) פמ"א ואילך.

ששם משכן המדות. ואף שבאהבתו זאת פועל וגורם חיות בקיום התורה והמצוות (כנ"ל⁶⁷ ש„המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה'") – זהו רק במצוות הקבועות, כלומר בקיום המצוה בלבד, שכל מצוה שהוא עושה היא בחיות.

משא"כ במדריגת אהבה רבה – האהבה ניכרת בכל כחותיו (וכענין „רץ לדבר מצוה"⁶⁸, שהאהבה מתפשטת גם למרוצה ברגלים, ומרוצה זו כלולה מחיות רצון ועונג כאחד), ובכל מקום הוא מוקף ומסובב באהבה זו, עד שאינו מרגיש את מציאותו ושוכח את עצמו לגמרי, והדבר הנעשה והנפעל על-ידיה הוא כאילו נעשה בדרך מאליו וממילא, מפני המקיף העליון המקיפו מכל צד ופינה ומחי' אותו בחיות פנימית.

(כ"ק אדמו"ר מוהרי"י⁶⁹)

אהבה רבה ואהבת עולם: יעויין תו"א ד"ה חכלילי⁷⁰ וביאורו⁷¹ ובאה"ת⁷². חינוך קטן⁷³. אגה"ק סי"ח⁷⁴.

(כ"ק אדמו"ר⁷⁵)

בהגהות להמשך. (67) פ"ד. (68) אבות פ"ד מ"ב. טושו"ע או"ח ס"צ סי"ב. שו"ע אדה"ז שם סי"ג. (69) אגרות קודש ח"ב ע' שיד. (70) ויחי מזו, א ואילך (ושם: „יש ב' אהבות אה"ע ואה"ר .. אה"ע היא האהבה שנלקחה מהעולמות דהיינו מחמת התבוננות איך שהוא ית' מחדש בטובו כו' ומהוה מאין ליש מבחי' מל' ית' .. אבל אה"ר היא בשרש הנפש במקור חוצנה כי חלק הו"י ממש עמו, ואני הו"י לא שנית כתוב, שהוא ית' למעלה מגדר עלמין ואין ערוך אליו ית' כלל וכו'"). (71) שם, ד ואילך (ושם: „אה"ר היא האהבה הבאה מלמעלה אשר מאל"י וממילא נפשו בוערת כתנור אש, ואה"ע היא האהבה הבאה ע"י ההתבוננות .. שם בין נק' אה"ע .. שבאה ע"י סיבה מבחי' העולם, וכמו"כ למעלה הביורר נצוצות דשם ב"ן שמברר בכי"ע נק' אה"ע מפני שמבחי' עולם נברר להיות אלקות כו'. משא"כ שם מ"ה נק' אה"ר להיות ששם מ"ה הוא בחי' אלקות בעצם .. וה"ז כדוגמת האה"ר .. אשר מאליו מתלהט וכו'"). (72) ויחי ססה, ב ואילך – לשון התו"א עם הגהות. שם שעב, א ואילך – קיצור מד"ה חכלילי עינים עם ביאורים (ומציין עוד דרושים בענין זה). (73) ושם: „יש שני מיני אהבת ה', האחת היא כלות הנפש בטבעה אל בוראה .. תתלהב ותתלהט בשלהבת העולה מאל"י ותגל ותשמח בה'

ליקוטי אמרים

פרק מג

תרכה

בעודו במחשבתה או בחזרת
הלב כנ"ל: פרקים כ"א.

ה' א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא
קמיה כלא ממש השיב וכביטול דבור אחד בנפש
המשכל' בעודו במחשבתה או בחזרת הלב כנ"ל אשר
ע"י התבוננו' זו ממילא תתפשט מדת האהבה שבנפש
מלבושיה דהיינו שלא תתלבש בשום דבר הנאה
ותענוג גשמי או רוחני לאהבה אותו ולא לחפון כלל
שום דבר בעולם בלתי ה' לבדו מקור החיים של כל

הבאה מלמעלה, ממלכותו ית' שבאצילות (שלם
ביראה) – אזי ממילא יעלה ויבוא ויגיע לבחי'
מדריגת אהבה רבה הבאה מלמעלה מאלי' וממילא
בבחי' מתנה, כי "דרכו של איש לחזר אחר אשה כו".
ולכן נקראת מדת יראה זו, "זה השער לה' גו"⁸⁹,
וכתיב בה⁹⁰, "בזאת יבא אהרן גו".

(כ"ק אדמו"ר הזקני⁹¹)

אין לפרש שהכוונה במ"ש "שלם ביראה" היא לבחי'
הגדלות דיראה תתאה המבוארת לעיל בתחלת
הפרק, כי לכאורה זהו להיפך: (א) ממ"ש אדה"ז
בפירוש בהערה לתיקון חצות⁹². (ב) ממ"ש שהמשכת
בחי' אהבה בתענוגים למי שהוא "שלם ביראה" היא
כאיש המחזר אחר אשה – דמהו הערך והשייכות
דיראה תתאה לאהבה בתענוגים!?

ועיין ג"כ ביאור תניא⁹³.

(כ"ק אדמו"ר⁹⁴)

אהבת עולם היא הבאה מהתבונה ודעת
בגדולת ה' א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וסובב
כל עלמין.. אשר ע"י התבוננו' זו ממילא
תתפשט מדת האהבה שבנפש מלבושיה דהיינו
שלא תתלבש בשום דבר הנאה ותענוג גשמי
או רוחני.. בלתי ה' לבדו כו': ולכן נקראת בשם
"אהבת עולם"⁹⁴, לפי שהיא נלקחת מהתבוננות
בצמצום העולמות, היינו בבחי' האין המלוכש
ומוסתר בעולמות⁹⁵.

(כ"ק אדמו"ר הזקני⁹⁶)

ובדבר קטן מתפעל, ויש שצריך ליותר מזה כו'. (89) תהלים קיח,
כ. וראה זח"א ז, ב ואילך. סידור (עם דא"ח) ח"ב שכג, ג ואילך.
(90) אחרי טו, ג. וראה זח"ג נו, ריש ע"ב. לקוית נשא כב, ג.
דרושים לשבת שובה סז, א. ועוד. (91) הערה לתיקון חצות –
סידור (עם דא"ח) ח"א רכט, א ואילך (צויין גם ב"מראה מקומות,
הגהות והערות קצרות). (92) נעתק לעיל. (93) ושם פירש
כפ"י אדה"ז בהערה לתיקון חצות. (94) לטעם נוסף – ראה
"לקוטי פירושים" לעיל ד"ה באהבה. (95) ראה גם לקמן פמ"ט.
תו"א ויחי מה, א. (96) מאמרי אדה"ז ענינים ע' כה.

מקבל עליו עול מלכותו ית' וממשיך עליו פחד
ואימת המלך הקב"ה, איש איש כפי שכלו ודעתו
והתבוננותו בעומק תבונתו בבחי' גדולת מלכותו,
שהיא "מלכות כל עולמים"⁸⁴, למעלה עד אין קץ
ולמטה עד אין תכלית⁸⁴, וכן לד' סטרין, וכן בבחי'
הזמן, ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד⁸⁵ עד
אין קץ ותכלית, ומייגע עצמו יגיעת נפש בענין
היראה וכו' – אינה אלא בחי' העלאת מ"ן, שהיא
בחי' אתערותא דלתתא⁸⁶.

אך עיקר היראה היא הבאה מלמעלה, באתערותא
דלעילא, דהיינו שתפול עליו מלמעלה אימתה ופחד
ה' בלבו כאשר יוכל שאת בנפשו האלקית (לפי ערך
מקור חוצבה בריבוי הצמצומים, שלא תתבטל⁸⁷).

ומעלת ויתרון יראה זו הבאה מלמעלה על בחי'
היראה שהאדם ממשיך ע"ע ביגיעת נפש [ואפילו
על האהבה שהאדם מוליד בנפשו מרוח בינתו
בגדולת א"ס ב"ה, וכן על בחי' יראה עילאה (ירא בושת)
שבנפשו] – היא כמעלת ויתרון האור על החושך
ממש, כי היראה שבאה מלמעלה היא בחי' אלקות,
ממדת מלכותו יתברך שבאצילות המיוחדת במאצילה
א"ס ב"ה, משא"כ היראה (וכן האהבה) שהאדם
ממשיך על עצמו – היא ממדת היראה (או האהבה)
הכלולה בנפשו ממש (כנודע שכל נפש מישראל
כלולה מעשר ספירות דעשי' או דיצירה כו'), אלא
שע"י ההתבוננות היא יוצאת מההעלם אל הגילוי⁸⁸.
ורק לאחר שיגיע האדם למעלת ומדריגת יראה זו

(84) ראה זו"ח יתרו לד, ג. תקו"ז תיש" (מ, ב). סוף תנ"ז (צב, א).

וראה בפרטיות, ספר הערכים – חב"ד ח"ד ע' שסד ואילך. וש"נ.

(85) תהלים יו"ד, טו. צג, א. בשלח טו, יח. (86) ועד"ו בחי'
האהבה שהאדם מוליד בנפשו ע"י התבוננותו – היא בחי' העלאת
מ"ן ואתעדלית לבחי' האהבה הבאה מלמעלה באתעדל"ע ממדת
החסד והאהבה שבאצי, וכן מה שמייגע את נפשו להמשיך עלי'
יראה עילאה (ירא בושת) – היא העלאת מ"ן ואתעדלית ליראה
עילאה העליונה האמיתית. (87) ראה לעיל הערה 15.
(88) ולכן אין המדה שיה בכל נפש, שיש מתעורר במיעוט התבוננות

ע"פ השכל וההשגה, היינו שהן לפי ערך השכל וההשגה (אף שההשגות מחולקות בעצם מהותן – שבמדריגה הא' ההשגה היא בקירוב, ובמדריגה הב' ההשגה היא בהפלאה).

(כ"ק אדמו"ר מוהרי"י צ"צ 102)

וכמ"ש לקמן: עיין לקמן פמ"י¹⁰³.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ 36)

שלא תתלבש בשום דבר הנאה בו: ממ"ש כאן (ועד"ז בלקו"ת ד"ה בפ' נסכים כתיב¹⁰⁴: „להסיר החמימות שבלבו לתענוגי העולם כו"ו) נראה שאהבה זו (שהיא בחי' אש שלמטה דנפש האלקית¹⁰⁵) פועלת בנפש הבהמית רק בחי' ביטול היש, אבל כדי להפכה לאהבת ה' – זהו ע"י בחי' אש שלמעלה דנפש האלקית¹⁰⁶, שהיא בחי' אהבה רבה שלמעלה מטעם ודעת, והיא מבחי' החכמה שבנפש (כמבואר בלקו"ת¹⁰⁷).

אבל ממ"ש בלקו"ת ד"ה ונקדשת¹⁰⁸ נראה שאהבה זו היא בבחי' אתהפכא, והיא במדריגת השרפים שנושרת כל מהותם, וגם מבואר בביאור שם¹⁰⁹ שהיא מס"נ דק"ש.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב 110)

המשכת האור והחיות שלא יאיר .. כי אם מעט מזער אור וחיות בכדי שיהיו בבחי' גבול ותכלית שהיא הארה מועטת מאד וממש כלא חשיבי לגבי בחי' הארה בלי גבול ותכלית כו"ו. וממשיך (פמ"ט): „והנה כמים הפנים לפנים כמו שהקב"ה כביכול הניח וסילק לצד אחד דרך משל את אורו הגדול הבלתי תכלית וגנוז והסתירו בג' מיני צמצומים שונים. והכל בשביל אהבת האדם התחתון להעלותו לה'. כי אהבה דוחקת הבשר. עאכ"ו בכפלי כפליים לאין קץ כי ראוי לאדם ג"כ להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד בשר ולהפקיר הכל בשביל לדבקה בו ית' בדביקה חשיקה וחפיצה ולא יהי' שום מונע מבית ומבחוץ לא גוף ולא נפש ולא ממון ולא אשה ובנים .. והנה כאשר ישים המשכיל אלה הדברים אל עומקא דלבא ומוחא אזי ממילא כמים הפנים לפנים תתלהט נפשו ותתלבש ברוח נדיבה להתנדב להניח ולעזוב כל אשר לו מנגד ורק לדבקה בו ית' וליכלל באורו בדביקה חשיקה וכו"ו. (104) שלח מ.ב. (105) ראה בארוכה המשך תרס"ו ע' קעח ואילך. (106) ואולי גם ע"י הקדמת בחי' אש שלמעלה דנפש הבהמית, שהוע' ההתבוננות בברכות ק"ש בביטול המלאכים (ראה המשך תרס"ו שם), וכמ"ש בלקו"ת (תצא לד, ג) שע"י התבוננות זו נהפכת נה"ב „מהיפך להיפך להיות כח המתאווה ברשפי אש שלהבת לדבקה באלקים חיים". (107) דרושים ליוהכ"פ סח, ג. (108) אמור לב, ב ואילך. (109) לג, ג ואילך. (110) קונטרס העבודה ע' 26.

עוד טעם שנקראת כן – נתבאר בביאור לד"ה חכלילי⁹⁷ שהוא לפי שאהבה זו ענינה בחי' ברור ואתהפכא דנה"ב, היינו שהעולם נהפך לאהבה את ה'.

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ 61)

אהבת עולם היא הכאה מהתבונה ודעת בגדולת ה' א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב ממש וכביטול דבור אחד בנפש המשכל' בעודו במחשבתה או בחמדת הלב: בכללות⁹⁸ יש באהבה זו שני ענפים, שלכל אחד מהם השכלה מיוחדת והתבוננות מיוחדת⁹⁹:

(א) השכלה והתבוננות בזה שחיות העולם היא אלקות, וכשם שהאדם אוהב חיי נפשו כן הוא אוהב את ה', מאחר שהוא חיותו (כמ"ש¹⁰⁰: „לאהבה את ה' אלקיך גו' כי הוא חייך")¹⁰¹.

(ב) השכלה והתבוננות – היפך הראשונה – בזה שכל מקור העולם הוא רק מבחי' הארה בעלמא בלבד, שאינה תופסת מקום כלל לגבי אוא"ס ב"ה.

ומ"מ שתיהן באות ממחצב אחד, שהוא הגבול והמדה דעולם (לשון העלם), ושתיהן כאחד באות

(97) תו"א ויחי מזו, סע"ד ואילך. (98) אבל בפרטיות יש בה כמה מיני מדריגות חלוקות זו מזו, וכל בחינה ומדריגה מתחלקת לאלפים ורבות מדריגות, מאחר שאהבה היא לפי מעלת מדריגת הנשמה והרוח והנפש שבאדם, ולפי מעלת שכלו ולפי מזיגת והרכבת מדותיו. וכן הוא בכל מדריגת וסוג אהבה [גם במדריגת אהבה רבה – במכ"ש מאהבת עולם הנצחית, שאף שהיא עצמה אינה משתנית ואינה מתחלפת ואינה תלו' בזמן ומקום, ומ"מ התגלותה ואופנה תלויים בכל הנ"ל (כנ"ל הערה 52)], וכן במדת היראה וכו', אלא שבאהבה זו כל זה נוגע ביתר שאת ויתר עז, להיותה בחינת ומדריגת האהבה הנמוכה ביותר. (99) ראה גם „ספר הערכים – חב"ד" ח"א ע' תקסט ואילך. וש"נ. (100) נצבים ל, כ. (101) ראה גם לקמן פמ"ד. (102) אגרות קודש שם ע' שיא ואילך. (103) ושם: „וכאשר יתבונן המשכיל בגדולת א"ס ב"ה כי כשמו כן הוא א"ס ואין קץ ותכלית כלל לאור וחיות המתפשט ממנו ית' .. ואילו היתה השתלשלות העולמות מאור א"ס ב"ה בלי צמצומי' .. לא הי' העוה"ז נברא כלל כמו שהוא עתה בבחי' גבול ותכלית .. ואפי' עוה"ב וג"ע העליון מדור נשמות הצדיקי' הגדולים והנשמו' עצמן ואצ"ל המלאכי' הן בבחי' גבול ותכלית כי יש גבול להשגתן באור א"ס ב"ה המאיר עליהן בהתלבשות חב"ד כו', ולכן יש גבול להנאתן שנהנין מזיו השכינה ומתענגין באור ה' כי אין יכולין לקבל הנאה ותענוג בבחי' א"ס ממש שלא יתבטלו ממציאותן ויחזרו למקורן. והנה .. הצמצומים .. דרך כלל הן הם בחי' הסתר והעלם

ליקוטי אמרים

פרק מג

תרכז

מי לי בשמים .. כלה שארי
ולבבי צור לבבי וגו': תהלים
עג, כה"ו. ולהב העולה
השמימה: ע"ד לשון הכתוב –
ס' שופטים יג, כ. הוראת
שעה: לשון הש"ס –
לדוגמא: יומא סט, ב.
כמעשה דר"א בן דורדייא: ע"ז
יז, א.

התענוגים שכולם בטילים במציאות וכלא ממש קמיה
חשיבי ואין ערוך ודמיון כלל ביניהם ח"ו כמו שאין
ערוך לאין ואפס המוחלט לגבי חיים נצחיים וכמ"ש
מי לי בשמים ועמך לא הפצתי בארץ כלה שארי
ולבבי צור לבבי וגו' וכמ"ש לקמן וגם מי שאין מדת
אהבה שבנפשו מלובשת כלל בשום תענוג גשמי או
רוחני יכול להלהיב נפשו כרשפי אש ושלהבת עזה
ולהב העולה השמימה ע"י התבוננו' הנ"ל כמ"ש לקמן
והנה בחי' אהבה זו פעמים שקודמת ליראה כפי בחי'
הדעת המולידה כנודע [שהדעת כולל חסדים וגבורות
שהם אהבה ויראה ופעמים שהחסדים קודמים לירד
ולתגלות] ולכן אפשר לרשע ובעל עבירות שיעשה
תשובה מאהבה הנולדה בלבו בזכרו את ה' אלהיו ומ"מ
היראה ג"כ כלולה בה ממילא רק שהיא בבחי' קטנות
והעלם דהיינו יראת הטא למרוד בו ח"ו והאהבה היא
בהתגלות לבו ומוחו אך זהו דרך מקרה והוראת שעה
בהשגחה פרטית מאת ה' לצורך שעה כמעשה דר"א
בן דורדייא. אבל סדר העבודה הקבועה ותלויה

[סב, ב]

דלכאורה איך שייך להגיע לידי זה ע"י אהבת עולם
(שהיא המדריגה התחתונה באהבה), אלא שזה בא
מצד התשובה.

(כ"ק אדמו"ר¹¹³)

אפשר לרשע ובעל עבירות שיעשה תשובה
מאהבה .. אך זהו דרך מקרה והוראת שעה ..
כמעשה דר"א בן דורדייא: ולכן אין מעשה ר"א
בן דורדייא סותר להמבאר בכ"מ¹¹⁴ בפירושו לשון
חז"ל¹¹⁵ „תשובה ומעשים טובים“, שתכלית ומטרת
התשובה היא להביא את האדם לתוספת חיות
בעבודתו בקיום התומ"צ בהיותו נשמה בגוף
דוקא¹¹⁶ (וא"כ לכאורה הי' חסר בתשובתו של ר"א

אפשר לרשע ובעל עבירות שיעשה תשובה
מאהבה .. דרך מקרה והוראת שעה ..
כמעשה דר"א בן דורדייא: אהבת ר"א בן דורדייא
היתה אהבת עולם שלמטה מאהבה רבה (כמובן
מהמשך הענין בתניא). ומה שנתעלה בעילוי גדול –
הוא מפני מעלת מדריגת התשובה, ולא מצד מעלת
האהבה.

(כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ¹¹¹)

ולכן לא יוקשה על דברי אדה"ז כאן (שענין
ה„מעשה דר"א בן דורדייא“ הוא אהבה) מפשטות
הסיפור שענינו תשובה – דהא והא צריכים
להיות¹¹². ומובן ג"כ מה שיצאה נפשו בככי,

למקורה) – ש„לשוב עד הוי" ב"ה ממש“ קאי על נקודת עבודת
התשובה שהיא „בשעתא חדא וברגעא חדא“, ולעלות מעלה
למקורה“ קאי על המשכת עבודת התשובה בכל פרטי נפש
ופעולות האדם. וכיון שנתבאר כן באגה"ת, שהיא חלק שלישי
דספר התניא (ובפרט שצירופה לספר התניא הי' ע"י אדה"ז עצמו,
דלא כאגה"ק שצירופה הי' ע"י בני המחבר, אף שגם הם בני
סמכא) – מובן שכל המתבאר שם צריך להתאים עם המבואר
בתניא ח"א.

111 אגרות קודש שם ע' שיט. 112 וענין התשובה שבזה –
נתבאר בס' מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' ז. ע' יג. 113 שיעורים
בספר התניא ע' 591 הערה 20. 114 לקו"ת שמע"צ פה, א.
שה"ש יז, ג. 115 אבות פ"ד מ"ז. ועוד. 116 ונתבאר
(ראה לקו"ש חל"ט ע' 84 ואילך) שזהו ביאור לשון אדה"ז לקמן
באגה"ת (פ"ח) שע"י התשובה „תוכל נפשם לשוב עד הוי" ב"ה
ממש ולעלות מעלה מעלה למקורה“ (דלכאורה, לאחר שכבר
עלתה „עד הוי" ב"ה ממש“, מה שייך עוד „לעלות מעלה מעלה

כידוע ל"ח: שער הכוונות
כוונת ק"ש. פע"ח שער הק"ש
פכ"ג וכו'. סידור האריז"ל
במקומו.

בבחירת האדם צריך להקדים תחלה קיום התורה
והמצוות ע"י יראה תתאה בבחי' קטנות עכ"פ בסור
מרע ועשה טוב להאיר נפשו האלהית באור התורה
ומצותיה ואח"כ יאיר עליה אור האהבה [כי ואהבת
בגימטריא ב"פ אור כידוע ל"ח]:

שנים לקחו ר' אלעזר¹²¹ – הרי שרגש התשובה לבד
אינן בכחו להכניס את האדם לעוה"ב, וצריכים דוקא
מעשים טובים¹²².

ויתרה מזו: גם עבודת התשובה של ר"א בן דורדייא
– הנה כשנמשכה אח"כ אצל רבי (ש"בכה .. ואמר
.. יש קונה עולמו בשעה אחת) הי' זה באופן
שנמשך אח"כ בעבודת התומ"צ. ומובן שההוראה
לכאו"א אינה מאופן עבודתו של ר"א בן דורדייא,
אלא מאופן עבודתו של רבי, שנקרא בשם "רבנו
הקדוש", היינו שהוא רבו של כאו"א מיראל.

(כ"ק אדמו"ר¹²³)

דרך מקרה והוראת שעה בהשגחה פרטית מאת
ה' לצורך שעה: כמבואר¹²⁴ בענין "כי לא ידח ממנו
נדח"¹²⁵, שכאשר איזו נשמה סרה ח"ו מדרך הישר
ונופלת לעמקי הקליפות ר"ל ע"י סיבות מסיבות
שונות (כי "כל הדרכים בחזקת סכנה"¹²⁶), ומגיע
עתה וזמנה והיא על פרשת דרכים ויכולה ר"ל
להאבד לגמרי – הנה מסבב כל הסיבות ועילת כל
העילות ית', החפץ בתשובת רשעים ואיננו חפץ
במיתתם ח"ו, מזמין להם סיבה ועילה לתשובה (בשני
אופנים: הא' – בדרך קירוב והשפעת רוב טוב גשמי,
והב' – בדרך ריחוק ח"ו ע"י ריבוי יסורים ר"ל).

(כ"ק אדמו"ר נוהרי"צ¹¹¹)

תשובה .. בגלגול אחר". (122) וזהו גופא מ"ש אדה"ז שענין
זה הוא, בדרך מקרה והוראת שעה – היינו שעבודת התשובה
בלא תומ"צ יכולה להיות רק בכהאי גוונא, שיש אצלו כבר
עבודת התומ"צ מגלגול קודם, וע"י עבודת התשובה בגלגול זה
מעלה את התומ"צ שיש לו מהגלגול הקודם, אבל בלא"ה מוכרח
שעבודת התשובה תומשך לאח"ז בעבודת התומ"צ.
(123) לקו"ש ח"י"ז ע' 199 הערה 46. חל"ח ע' 24. סה"מ תשכ"א ע'
קנו. תו"מ חנ"ד ע' 268. חגי"ט ע' 68 ואילך. (124) ראה מאמרי
אדהאמ"צ הנחות תקע"ז ע' קצג. ועוד. (125) ע"ד לשון הכתוב
– שמואל ב יד, יד. (126) ל' חז"ל – ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד.
קה"ר פ"כ, ב. הובא גם בלקו"ת אחרי כה, ד. ובכ"מ.

בן דורדייא, ש"געה בבכ"י עד שיצתה נשמתו") – כי
תשובת ר"א בן דורדייא היתה רק הוראת שעה¹¹⁷.
והיינו שבדברי אדה"ז כאן ישנם ב' שלבים:

תחלה מבאר, שאף שבדרך כלל הסדר הוא שיראה
קודמת לאהבה, מ"מ "אפשר לרשע ובעל עבירות
שיעשה תשובה מאהבה .. דרך מקרה והוראת שעה",
והיראה רק, כלולה בה .. בבחי' קטנות והעלם, ומ"מ,
כיון שבכח זה עובד אח"כ עבודתו בתומ"צ, נחשב לו
כאילו עבד גם מיראה (ע"ד המבואר לעיל¹¹⁸ בפירוש
מארז"ל¹¹⁹, "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה",
ש"הקב"ה מצרפן ומחברן לבחי' המעשה");

ואח"כ מוסיף ומחדש, שלפעמים "דרך מקרה
והוראת שעה" אפשר שתהי' גם תשובה מאהבה
בלבד, אף שלא נמשך לאח"ז בתומ"צ (וממילא חסר
הענין ד, מצרפה למעשה), וע"ז מביא ראי' מר"א בן
דורדייא, ש"יצתה נשמתו" לפני שהספיק לעסוק
בעבודת התומ"צ.

[וגם ידוע מ"ש האריז"ל¹²⁰, וקשה אחר שלא סיגל
מעשים טובים האיך בא לעולם הבא .. במה יתכסה
שאינן אדם יכול ליכנס שמה אם לא יהי' לו לבוש
הנעשה ממעשים טובים .. אלא זהו גלגול יוחנן כהן
גדול ששימש פ' שנה בכה"ג ולבסוף נעשה צדוקי ..
הלבוש שעשה יוחנן כה"ג בכל המע"ט אשר סיגל פ'

(117) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ב שם. ובסה"מ תרמ"ו (ע' יט): "ואפ"ל
שאינן הכוונה שיצא נשמתו בפו"מ דוקא .. כשכא לתשובה אמיתיות
ונשאר הנפש בגוף יש מעלה מה שהוא מקיים תומ"צ אח"כ". ע"ש.
(118) פט"ו. (119) קידושין מ, א. (120) ל"ת וס' הלכותיים
להאריז"ל תהלים מזמור לב. (121) ומה שהוכרח לומר שהי' גלגול
יוחנן כה"ג – דאל"כ לא הי' יכול ליטול את זכות התומ"צ שלו,
שהרי גם יוחנן כה"ג, בודאי סופו לעשות תשובה בגלגול זה או
בגלגול אחר כי לא ידח ממנו נדח" (כמבואר לעיל ספ"ט, שמטעם
זה ארז"ל, "לעולם יעסוק אדם בתומ"צ אפילו שלא לשמה"), וא"כ
יצטרך יוחנן כה"ג עצמו להתומ"צ שלו. ולכן מדייק לומר שראב"ד
אכן הי' גלגולו של יוחנן כה"ג, ובו התקיים הענין ד, סופו לעשות

קיצור (שני) לפרק מג

הוא הנק' אהבה בתענוגים, ובאה בבחי' מתנה מלמעלה למי שהוא שלם ביראה, כי אהבה זו היא מבחי' אצילות דלית תמן פרודא. ואהבת עולם היא הנמשכת מבחי' התבוננות בגדולת ה' הממכ"ע וסוכ"ע וכולא קמי' כלא חשיב, אשר ע"י התבוננות זו ממילא תתפשט מדת אהבה מלבושי, שלא תתלבש בשום דבר הנאה ותענוג גשמי או רוחני, וכמ"ש מי לי בשמים כו' כלה שארי כו'.

ופעמים שמדת אהבה זו קודמת ליראה, ולכן אפשר לרשע ובעל עבירות שיעשה תשובה מאהבה בזכרו על ה' אלקיו, אבל זהו דרך מקרה והשגחה פרטית כמו ר"א בן דורדייא כו'. אבל סדר העבודה הקבועה הוא להקדים תחילה קיום התומ"צ ע"י יראה תתאה בבחי' סור מרע ועשה טוב הקודמת לאהבה, ואח"כ ממילא כו'.

נתבאר שיש ב' מיני יראה: יראה תתאה היא הנמשכת מבחי' התבוננות בגדולת הוי' בממכ"ע, מהארץ לרקיע ת"ק שנה וכן בין כל רקיע ורקיע כו' רגלי החיות כו', וכן כל השתלשלות העולמות כו', ונקראת יראה תתאה ויראה חיצונית כי היא נמשכת מן העולמות שהן לבושי ית' אשר מסתתר בהם. אבל יראה עילאה נקראת ירא בושת, ועל"י אמרו, „אם אין חכמה אין יראה“, חכמה היא בחי' כח מה, והיא נמשכת מהתבוננות האיך דכולא¹²⁷ קמי' כלא חשיב כביטול זיו השמש כו', ואל יוציא עצמו מן הכלל שגם גופו ונר"ן שלו בטל במציאות, וע"ז נאמר הן יראת ה' היא חכמה. אך יראה זו א"א להשיג רק בקיום התומ"צ, והוא ע"י יראה תתאה מקודם, אשר ע"ז אמר „אם אין יראה אין חכמה“.

עוד שם ב' בחינות אהבה: אהבת עולם, ואהבה רבה

ליקוטי הגהות — מיוחס להצ"צ

יוסף¹³³ — בענין ב' בחי' אהבה. ד"ה חכלילי עיניים (ד"ה והנה כ"ז)¹³⁴: „האהבה .. היא בבחי' מסותרת והיא באה לידי גילוי בבחי' בכל מאדך כו'“. ד"ה למען תהי'¹³⁵ — בענין אהבה. ד"ה זכור את יום השבת (ד"ה וזהו ענין)¹³⁶: „ואהבה היא בחי' דכר זכר חסדו“. ד"ה להבין ביאור ענין האבות הן הן המרכבה (ד"ה ומעתה)¹³⁷ — בענין אהבה רבה ואהבת עולם.

בבחי' מתנה: עיין אגה"ק ד"ה זורע צדקה¹³⁸.

ב"ה .. ויש בחי' ב' באהבה והוא הנק' אהבה מסותרת שהיא האהבה שיש בטבע תולדת הנפש האלקית .. ויציאתה אל הגילוי הוא ע"י התבוננות כמ"ש בתניא .. ובאמת מעלת ומדרגת אהבה זו המסותרת היא גדולה ורבה מבחי' האהבה הנולדה מהתבוננות הניל .. (וכמ"ש בתניא שבחי' אהבה מסותרת כשיצאה אל הגילוי נק' אה"ר שלמעלה מאהבת עולם שמבחי' ההתבוננות כו' וע'י מ"ש לקמן ע"פ חכלילי מענין אה"ר ואה"ע).¹³⁴ ויהי מו, ב (ועי"ש שמציין לתניא כאן). (135) בא ס, ד (ושם: „יש ב' מיני אהבות. יש אהבה שנמשלה למים .. ויש אהבה שנמשלה לאש כו'“). (136) יתרו ע, ב. (137) שם עג, א (ושם: „דו"ר טבעיים נק' בשם אהבה רבה. ודו"ר שכליים נק' בשם אהבת עולם. אלא שמפני שהדו"ר טבעיים מתלבשים בזלעז"ז מוכרח להיות המשכת דו"ר שכליים. כי בחכמה אתברירו. אבל כשמתבררים הנה נקרא אהבה רבה“). (138) ס"ו (ושם: „מודעת זאת דיב ב' מיני דו"ר הראשונות הן הנוולדות מהתבונה והדעת בגדולת ה'

ירא בשת ויראה פנימית: עיין לקו"ת ד"ה כי כארץ פ"ד¹²⁸.

אהבה רבה כו': עיין לקו"ת ד"ה מי מנה פ"ב¹²⁹: „אהבה רבה .. בבחי' מתנה“. ד"ה איתא במדרש תהלים¹³⁰: „כ"א ליראה .. וממילא בא אל האהבה .. כי דרכו של איש כו'“. ד"ה להבין מ"ש ביום השמע"צ פ"ב¹³¹ — בענין אהבה רבה ואהבה בתענוגים. תו"א סד"ה כי אתה נרי¹³² — בענין יראה עילאה ויראה תתאה ואהבה בתענוגים. ד"ה וילקט

(127) בכת"י 3, 4: „אשר כולא“ (כ"ק אדמו"ר — הערה לקיצורים והערות שם (ס"ע קמו)). (128) נצבים נא, ד (ושם: „וכענין יראה בשת להתבושש מאור א"ס ב"ה וכמ"ש בס"ב פרק מ"ג ובהערה לתקון חצות“). (129) בלק סז, ג. (130) מסעי צז, ג (ועי"ש שמציין לתניא כאן). (131) דרושים לחה"ס פא, ב (ושם: „לכן נמשך מלמעלה למטה ג"כ אהבה רבה מאד אהבה בתענוגים .. [וצ"ל דבחי' זו גבוה מאהבה רבה ויובן זה עפ"מ"ש בביאור ע"פ חכלילי עינים בענין אהבה בתענוגים שהיא למעלה מבחי' אהבה רבה כו'“). (132) מקץ מא, סע"ג ואילך (ושם: „ב"פ רחימו שבאמצע ב"פ דחילו .. כי יש יראה עילאה בחכמה בחי' ביטול ממש. משא"כ יראה תתאה בחי' פחד במלכות .. ושני פעמים רחימו היינו ה' עילאה בינה היא אהבה בתענוגים .. ורחימו בו"ו הוא ז"א אהבה שעי' ההתבוננות כו'“). (133) ויגש מד, ב ואילך (ושם: „בעבודת ה' ימצא ב' בחי' ומדרגות באהבת ה'. הא' הוא בחי' האהבה הנוולדת ונמשכת מן ההתבוננות בגדולת אוא"ס

מצות נ"ח (ד"ה וזהו ענין)¹⁴¹. סד"ה כי אתה נרי¹⁴².
 ד"ה בחודש השלישי (ד"ה וזהו בחודש השלישי)¹⁴³.
 ד"ה וקבל היהודים¹⁴⁴ וביאורו¹⁴⁵.

ואהבת בגימטריא ב"פ אור: עיין לקו"ת ביאור
 לד"ה ראיתי והנה מנורת זהב (ד"ה ענין החכמה
 תחי) פ"ד¹³⁹. ד"ה הנך יפה פ"ב¹⁴⁰. תו"א ד"ה ת"ר

ועי' נמשך ב' בחי' אור וכמ"ש ואהבת בגימטריא ב"פ אור".
 (142) שם מא, ד (ושם): „ושני פעמים רחימו .. וזהו ואהבת ב"פ
 אור כו". (143) יתרו סז, ג (ושם): „ולכן נק' ביום הזה סתם כי
 יום היינו אור וגילוי .. והיינו גילוי ואהבה שבבחי' ביטול אליו
 ית' .. כי ואהבת ב"פ אור". (144) מג"א צו, ג (ושם): „חסיד הוא
 בעל מדות האהבה והיא היא בחי' אור (כי ב' פעמים אור
 בגימטריא ואהבת)". (145) שם צז, ב (ושם): „חסיד היינו בחי'
 מדת האהבה שנק' חסד. והנה ואהבת הוא בגימטריא ב"פ אור".

ובדברים המביאין לידי אהבת ה' ויראתו והאחרונות הן הבאות
 אחר כך מלמעלה בבחי' מתנה וכמ"ש במ"א ע"פ עבודת מתנה
 אתן את כהונתכם כו". (139) בהעלותך לו, ג (ושם): „ואהבת
 ב"פ אור בחי' ההעלאה וההטבה". (140) שה"ש יג, ד (ושם):
 „כשמתחברים הב' רצונות של הלב והמוח ביד וזהו ואהבת בכל
 לבבך ואהבת ב"פ אור היינו ב' רצונות הנ"ל". (141) מקץ לג,
 ג (ושם): „הנשמה נק' פתילה .. בהתלבשותה בנה"ב לכן נמשך
 ממנה נהורא אוכמא .. ומעשה המצוות נמשך נהורא חירא ..